

Aquest any es compleix un segle de l'arribada dels Frediani a Mataró. La seva primera actuació va ésser a la pista del Teatre Euterpe. Després en vindrien d'altres i finalment una part de la família arrelaria a la nostra ciutat. Fou la branca Frediani i Pallarès, amb les seves tres filles. El cognom Frediani, per mèrits propis, forma part de la vida social de Mataró.

Manuel Cusachs i Corredor, periodista i historiador, col·laborador habitual dels nostres FULLS, ens fa una síntesi de la «troupe» dels Frediani i, sobretot, dels seus vincles i relacions amb la nostra ciutat.

ELS FREDIANI ARRIBEN A MATARÓ L'ANY 1914

Per la tardor del 1914 va arribar a Mataró, per primera vegada, la «troupe» circense dels Frediani, originària de la Toscana. A la pista del Teatre Euterpe van oferir un espectacle eqüestre de gran categoria, que va captivar el públic local. Tornarien a venir l'any 1916, l'any 1920 i també el 1933. Acabarien per instal·lar-se a la nostra ciutat, on tingueren el quarter general i on assajaven números nous, feien actuacions i des d'on viatjaven pels principals circs instal·lats a Europa i, fins i tot, a Amèrica. Francisco *Manolo* Frediani i les seves filles Yolanda i Regina es van acomiadar del públic a Mataró a finals del 1949 al Teatre Borràs. Després es van dedicar a l'educació física escolar i al seu gimnàs. Francisco va entrenar el Grup Gimnàstic Lluïsos, els germans Soriano i la Pepita Sánchez, que aconseguiren una merescuda fama.

Vegem ara com era Mataró l'any 1914 just fa un segle. Aleshores la ciutat estava immersa, col·lateralment, als fets derivats de l'esclat de la Primera Guerra Mundial (1914-1918), la qual, per cert «havia de donar molt treball a la indústria tèxtil mataronina, en haver quedat abandonats els mercats per les nacions bel·ligerants», segons ha explicat Joaquim Llovet a la monografia *Mataró, dels orígens de la vila a la ciutat contemporània*.¹

Segons el cens d'Habitants del 1910, es fregaven els 20.000 habitants (19.918) i una dècada més tard ja es superaven els 24.000 (24.125 habitants). La nova caserna d'artilleria a Mataró (1918) va suposar afegir 409 habitants al cens. A l'any 1911 s'havia celebrat a Mataró una important Exposició d'Indústries Locals, a l'Escola Pia, fidel exponent del potencial industrial i comercial.

L'any 1905 s'havia inaugurat la nova estació del ferrocarril. Deu anys més tard, el 1915 s'inaugurava, també, el nou escorxador, obra de l'arquitecte Melcior de Palau i Simon. El 1916 s'iniciarien les obres del desviament de la riera de Cirera i durant els anys vint s'obren les rondes d'Alfons XII i de Prim.

LA CULTURA, EL LLEURE, L'ESPORT I LES DIVERSIONS

Mataró era una població rica en entitats culturals, recreatives, esportives, polítiques i cíviques que generaven molta activitat. Entre elles, l'Ateneu Obrer, la Societat Iris, l'Sport Mataronès, el Círcol Tradicionalista, el Centre Catòlic d'Obrers, el Foment Mataroní, el Cau Grillat. El Foment de la Sardana, la Junta Local de la Protecció de la Infància, la Real Societat Columbòfila, el Centre de Dependents del Comerç i de la Indústria i el Centre Mataronès que, fundat el 1905, era conegut popularment com el «casino dels senyors».

En el terreny musical, esmentarem l'Orfeó Mataroní (1903), la Banda Municipal (1911) i les orquestres l'Antiga Iluro, Los Vilas i la Nova Iluro. No ens oblidem de l'Acadèmia Musical Mariana (1918) del Foment Mataroní, que conreava tant la música clàssica, com la sacra.

L'art de Talia comptava amb companyies pròpies d'afezionats al Foment de la Sardana (1907), al Cercle Tradicionalista, la Societat Iris, el Cercle Catòlic d'Obrers i a l'Ateneu Obrer. Als teatres Euterpe i Circo Clavé, hi actuaven les companyies professionals de teatre, òpera i sarsuela, així com les que oferien varietats.

Pel que fa al lleure, Mataró, a la dècada dels anys deu del segle XX, tenia dos teatres l'Euterpe i l'Antiga Constància, després Circo Clavé, i dues sales de cinema estable, el Cine Moderno i el Cine Gayarre. Al Circo Clavé, també s'hi feia ocasionalment cinema, alternant amb varietats. L'any 1914 obria les portes el Royal Cine, que després es diria Gran Salón Doré, al carrer Nou, que oferia atraccions i cinema.

En el terreny esportiu, el futbol i el ciclisme eren els més populars. Era important també la Societat Colombòfila. La pràctica del futbol s'exercia al camp d'esports Tir Nacional, al Callao, al pati dels Lluïsos del Foment Mataroní, al camp de l'Stadium, al Camí de la Geganta, al del Club Iluro S.C., a l'actual ronda tocant la paret del convent de Caputxines, el del Mataró F.C., a Valldemia, al pati de l'escola, i a Santa Anna, al terreny que l'Escola Pia tenia al carrer de Lepanto. El Pedal Mataronés, l'any 1915, organitzava curses ciclistes al parc de Mataró o circuits per carretera. La Colombòfila seguia organitzant deixades anar de coloms. Més minoritària era la pràctica del tennis (Law-tennis), al camp del Camí de la Geganta.

Quant a diversions, podem dir que es feien balls a l'Ateneu Obrer, al Foment de la Sardana, al Centre Mataronès, a l'Iris i també, a partir del 1916, a La Bohème.

Una activitat popular força arrelada durant aquells anys eren les festes de carrer o serenates. Durant la dècada dels anys deu se'n feren als carrers de Balma, Tetuan, Concepció, Havana, Caputxines, Meléndez, Camifondo, Beat Oriol, Sant Joaquim, Montserrat, Sant Ramon, i Sant Benet.

La temporada d'estiu, dels banys a mar, s'iniciava per Sant Joan i durava fins al mes de setembre.

ARRIBEN ELS FREDIANI

La família, la troupe, Frediani, arriba a Mataró, com ja hem avançat, pel mes d'octubre de l'any 1914 i actua a la pista del Teatre Euterpe, ubicat al costat de la Presó. I ho fa a partir del dijous 22 d'octubre, fins al 8 de desembre del mateix any, amb un total de vint-i-una actuacions, i amb un èxit

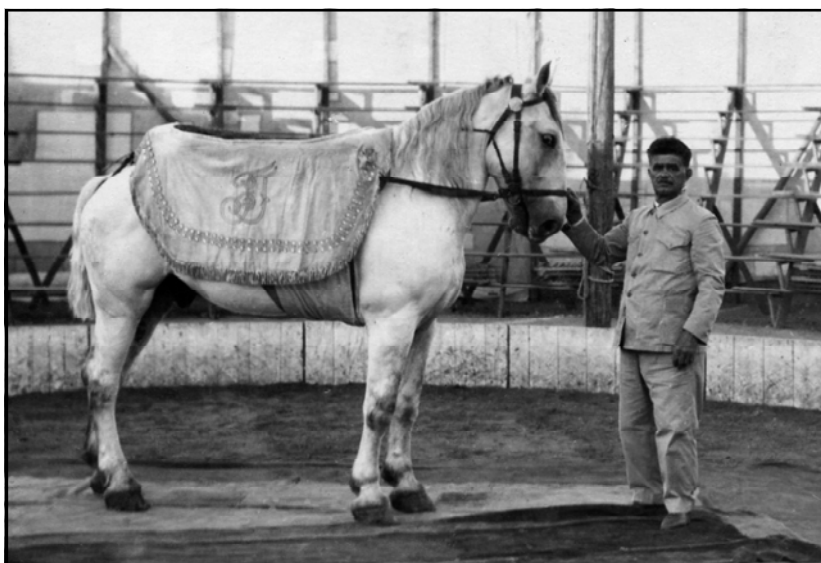
notable. Actuaven els dissabtes i diumenges, tarda i nit, i els dijous a la nit. Oferien un espectacle eqüestre i equilibrista. Els seus números gimnàstics sobre la gropa dels equins, que donaven voltes i voltes a la pista, van causar l'admiració del públic mataroní. La «troupe» estava formada per vuit membres, sis homes i dues dones. Willy Frediani era qui dirigia la companyia.

Feia pocs mesos que havia esclatat la Primera Guerra Mundial, en què el seu país d'origen, Itàlia, hi va estar involucrat. Espanya, per mantenir-se al marge del conflicte, era un lloc propici per a instal·lar-s'hi.

La premsa local es va manifestar molt favorable a l'actuació d'aquella nova «troupe» els Frediani, originaris de la Toscana italiana. Ningú, llavors, no podia preveure que una part de la «troupe» acabaria tenint un fort vincle amb la nostra ciutat. A la premsa local podem llegir «con extraordinario éxito debutó anoche en el circo del Teatro Euterpe, la notable Compañía de Willy Frediani, habiendo resultado muy nutrido, variado y por demás interesante el programa del espectáculo, por lo que fue muy felicitado, y elogiada su labor, el actual empresario del teatro señor Rodés.

Los múltiples trabajos ejecutados por la numerosa *troupe* Willy Frediani, ecuestres y acrobáticos, fueron acogidos con grandes aplausos y muchos de ellos con verdadero entusiasmo; fueron ruidosamente aplaudidos los artistas chinos Royal Tokio, así como la *troupe* Alesandrof, la pareja Claudia y Cestana, y el gran Baldo; contribuyendo a la animación del espectáculo los clowns Pipo y Francisco y otros.

La presentación fue digna de una Compañía importante.

Willy Frediani, amb el cavall Coco (1933).
Arxiu Família Frediani.

Para el próximo domingo se anuncia el debut del gran saltador único en el mundo Mister Augusto y el de otros cinco o seis artistas más de diversos géneros, tomando parte también en las funciones los Frediani y demás artistas que trabajaron ayer con unánime aplauso».²

Pel desembre, després de vint-i-un dies d'actuació, els Frediani se'n van de Mataró. La funció de comiat va representar un altre èxit, amb el propòsit, manifestat per Willy, de tornar. «La Compañía del Circo del Teatro Euterpe dió el martes, tarde y noche, las funciones de despedida habiendo figurado en el programa los mismos artistas que trabajaron el domingo y el jueves últimos. En ambas funciones de despedida el público, bastante numeroso que asistió a ellas, tributó demostraciones de agrado a la Compañía, en especial a la celebrada familia Frediani. El director de la compañía, señor Frediani, dirigió cariñosas frases a los concurrentes, mostrando su agradecimiento a los mataroneses de quienes, dijo, no se despedía porque pensaba volver».³

De Mataró se'n anaren a Reus i d'allí a Barcelona on la família Frediani Bugny, el matrimoni i set fills, d'un total de deu, s'instal·larien definitivament al número 58 del carrer Nou de la Rambla. El número eqüestre dels Frediani que excel·lia era la «columna de tres a cavall», creat per ells mateixos i que ningú més no s'atrevia a executar. Se'n mostraven orgullosos i en feien ostentació.

A finals del 1916 tornen a actuar a Mataró, ara ho farien al Teatro Circo Clavé, des del 16 de desembre, fins al 28 de febrer del 1917. En total, foren setze actuacions. I novament el favor del públic i la crítica els fou molt favorable. Vegeu què deia el *Diario de Mataró y su Comarca*. «La Compañía Frediani continúa actuando con gran éxito al Circo Clavé. En las últimas funciones dadas lograron mucho cuanto merecido éxito, además de la Familia Frediani los acróbatas musicales Les Forels, Beley and Gladis en sus notables equilibrios y los acróbatas Familia Balaguer muy notables, habiendo gustado el número bufo Las Damas Vienesas».⁴ Per la seva part, el setmanari republicà federalista i radical *Juventud* també se'n feu ressò a les seves pàgines.⁵

Entre la segona i la tercera vinguda passarien tres anys més. Fou per la primavera del 1920 quan tornen a recalar a la nostra ciutat ara, però, ho faran en uns terrenys dels afores convenientment adequats, que eren a la part occidental de l'actual plaça d'Espanya. «Ha arribat ja a Mataró la

celebrada companyia Frediani, que ha vingut per a donar una tanda de funcions en un circ eqüestre que s'aixecarà en terrenys de l'horta de can Jeroni, que han sigut convenientment terraplenats».⁶

Francesc Enrich i Regàs lliga aquest indret i aquest moment amb les beceroles del que seria el Teatre Bosque quan diu que «els orígens del Bosque es remunten al març de l'any 1920, en què el senyor Josep Pruna i Verònica, que de 1916 a 1918 fou empresari del llavors denominat Teatro-Circo Clavé, el teatre de la Rambla, instal·là en uns terrenys de la sènia d'En Jeroni, tocant a la riera de Cirera, una mena de teatre-circ amb caràcter estable, si bé al principi, i per les seves característiques especials, únicament s'hi devien fer representacions des de mitja primavera fins a mitja tardor. La primera funció fou una sessió o sessions de circ eqüestre a càrrec de la companyia del senyor Willy Frediani, composta per ell i la seva nombrosa família, molt coneguda a Mataró, on deixà sòlides i abundants amistats des de les seves primeres actuacions l'any 1914».⁷

La premsa local del dia 13 de març de 1920, a la secció d'espectacles, també recull aquesta actuació i diu «Bosque.- Mr. Willy Frediani, Companyia Eqüestre, Gimnàstica, Acrobàtica, Còmica, Mímica, Còmica-musical. 20 cavalls, gossos i mones adestrats.- Tarda a les quatre i mitja i nit a les nou i mitja». I en la del dia 18 del mateix mes detalla els actuants «Mis Marietta, trapezi; Davoli, home d'acer; San-Ho, xinos malabaristes; Lind and Kid, parodista; Mlle. Regina i Família Frediani i tot el personal de la companyia» i afegeix que «demà, festivitat de Sant Josep dues grandioses funcions. Tarda a les quatre i mitja i nit a les nou i mitja».⁸

GÈNESI DELS FREDIANI

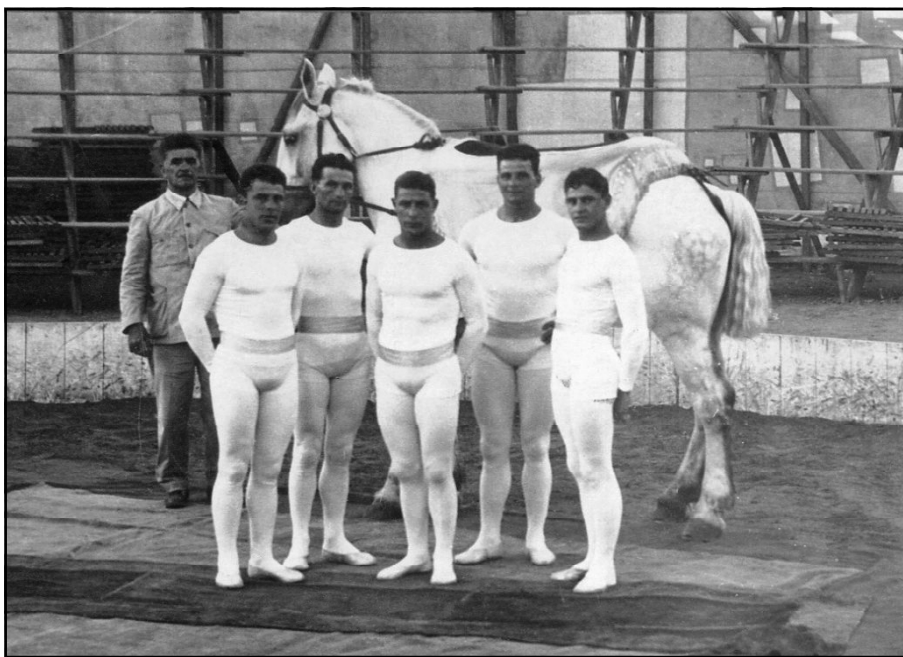
Però, potser us pregunteu, qui eren els Frediani i quins eren els seus orígens? Doncs aquests es remunten a la segona meitat del segle XIX, segons ha deixat escrit Juan Tomàs a *La Publicitat*, l'any 1933, arran d'una entrevista amb Willy Frediani, el cor i el cervell de la «troupe». I ho va fer d'una forma poètica, descriptiva. «A Florència, en 1866 un sabater llançava tots els atuells de l'ofici i amb la seva dona, un seu germà i una filla, fundava una companyia ambulant de circ i se'n anava, carreteres d'Itàlia enllà, a la recerca de la glòria. Ell era un bon gimnasta, al revés del germà, que executava uns equilibris bastant rudimentaris».⁹

L'any 1871 naixeria el seu primer fill, que es diria Guglielmo –Willy– que agafaria les regnes de la companyia. Willy es casa cap a l'any 1891 amb la notable «écuyère» Celina Bugny de Bray amb qui tindria deu fills, vuit barons i dues dones. En els seus darrers anys Celina residí a Mataró a casa del seu fill Francisco –Manolo–. Va morir el dia 7 d'octubre del 1961, a l'avançada edat de 92 anys i és enterrada al cementiri dels Caputxins de la nostra ciutat.

Willy, a l'entrevista esmentada, explicà a Juan Tomàs que ells van crear un número de circ, del qual se sentien especialment orgullosos, i que ningú més no s'atrevia a imitar, la «columna de tres a cavall», que causava admiració allà on el feien. També l'acrobàcia, la gimnàstica, la boxa, la música o la dansa eren presents en les seves actuacions.

Els Frediani, l'any 1885, van recalar per primer cop a Barcelona presentant el seu espectacle a la carpa del circ Alegria, instal·lat a la plaça de Catalunya.

Actuaren abans, durant i després de la Primera Guerra Mundial, als circs i sales més importants d'Europa (París, Berlín, Roma, Londres, Viena, Moscou, etc.), i van anar fins i tot a Amèrica.

La «troupe» en les instal·lacions de Mataró (d'esquerra a dreta, Willy, Umberto, Adolfo, Nano, Francisco i Sacha (c. 1935).

Arxiu Família Frediani.

Des de 1914, fins a l'esclat de la Guerra Civil Espanyola (1936), van mantenir el seu quarter general a Mataró.

L'ADLAN I ELS FREDIANI

A l'any 1932 es funda a Barcelona una entitat artística d'esperit renovador, els Amics De l'Art Nou, -ADLAN-, que «tenia com a objectiu participar en la producció i difusió de la cultura contemporània formant part d'un projecte universal de modernitat. Amb un esperit innovador i heterodoxe, sense grans aspiracions ni personalismes, ADLAN va promocionar moltes activitats. Exposicions d'art i objectes populars, concerts i audicions discogràfiques, sessions de cinema, lectures poètiques, edicions i excursions. L'humor, l'enginy, la passió i l'amistat foren les consignes d'un giravolt cultural al ritme de les descobertes de l'esperit del seu temps...».¹⁰

Regina Frediani als Tres Tombs de Mataró (1933).

Arxiu Família Frediani.

Els fundadors d'ADLAN, per la primavera de l'any següent (1933), es desplaçarien a Mataró a admirar el Circ Frediani. Per explicar-ho ho farem a través de tres fonts: la premsa local, l'opinió del crític d'art i de l'espectacle Sebastià Gasch, assistent a la visita, i, finalment, l'aportació que va fer la periodista Pilar Bonet arran de l'exposició *ADLAN i el circ Frediani*, a Mataró l'any 1997.

LA PREMSA LOCAL I EL CIRC FREDIANI

Pel mes de març de 1933 els Frediani tenien la carpa instal·lada a Mataró, a la plaça de Cuba, aleshores dita plaça de Pi i Margall, i a allí es van desplaçar els components de l'ADLAN. En el *Diari de Mataró* del dia 16 de març de 1933 es pot llegir que «per a dissabte i diumenge pròxims anunciaren funcions diferents. La de dissabte a la tarda serà dedicada als infants els quals seran obsequiats amb joguines i podran passejar per la pista els que ho desitgin muntats en els cavalls del circ.

Els elements intel·lectuals de Barcelona, que acaben de constituir l'associació Amics del Circ, tenen projectada una excursió en autocar a la nostra ciutat per a assistir a una funció del Circ Frediani. Seria fàcil que vingués amb ells el famós clown Antonet, homenatjat fa pocs dies».¹¹

Permeteu-me un parèntesi per a constatar una data curiosa. El *Diari de Mataró* no publica cap anunci a les seves pàgines del Circ Frediani, ni tampoc en fa esment a la secció setmanal Teatres i Cinemes. Probablement el Circ Frediani tenia els seus propis mitjans de propaganda i el *Diari* li fa el buit en no anunciar-se a les seves pàgines. En parla, sí, però de forma esporàdica.

El diumenge dia 12 arriba la comitiva barcelonina tal i com anuncia una crònica del diari, titulada Els Amics del Circ a Mataró. Visita al Circ Frediani, que diu textualment «tal com havíem anunciat, ahir tarda, a les cinc arribaren de Barcelona en un autocar el grup d'escriptors i artistes que han constituït la nova entitat Amics del Circ, acompanyats del famós clown Antonet, al qual dedicaren recentment un homenatge.

Els excursionistes eren els següents. Senyores Adelita Lobo, secretària d'ADLAN. (Amics de l'Art Nou), Ros i filla, Planas, Capmany, Tomàs i Sindreu, senyoretas Montserrat i Maria Isern i senyors Ramon de Capmany, Josep M. Junoy, Joan Tomàs, Just Cabot, Prats, Sebastià Gasch, Daniel

i Jordi Planas, Munteys, Angel Ferrant, Sindreu, Castells, Ribas i Antonet, els quals assistiren a la funció que el Circ Frediani celebrà a dos quarts de sis.

Abans del darrer número el director del Circ presentà al públic al clown Antonet, que ocupava un seient del primer rengle. Fou saludat amb una afectuosa ovació. La funció va descapdellar-se molt animadament. Tots els números foren molt aplaudits pels assistents que omplien tot el Circ.

Quan quedà desallotjat de públic el senyor Frediani obsequià als visitants, a la mateixa pista, amb sandwichs i xampany. Hi assistí tota la família Frediani. El clown Antonet brindà per la prosperitat d'aquesta família i de tots els presents.

Els excursionistes emprengueren el viatge de retorn a Barcelona satisfets de la visita i i el senyor Frediani els acomiadà amb mostres d'agraïment».¹²

Columna de tres, Francisco, Yolanda i Regina a Bolonya (1933).

Arxiu Família Frediani.

FUNCIÓ DE COMIAT

Pocs dies després d'aquesta visita i a la secció Teatres i Cinemes del *Diari de Mataró*, el dia 23 de març de 1933, s'anuncia que els Frediani s'acomiadaven de Mataró. No seria un comiat convencional sinó que va tenir connotacions socials i culturals com veurem.

«Comiat de la Família Frediani. En la funció de comiat, i a benefici de l'atur forçós, que celebrà abans d'ahir el popular Circ Frediani s'obtingueren 237,30 pessetes que foren entregades al delegat de la Comissió de l'atur forçós de l'Ajuntament, que intervingué el taquillatge.

Ahir el senyor Frediani visità l'Alcalde per despedir-se de la ciutat el qual després de felicitar-lo per l'èxit assolit, li feu lliurament d'un ofici on se li agraeix aquest donatiu.

Acabada la funció de comiat d'aquesta ciutat del Circ Frediani, varis amics de la popular família s'aplegaren amb ells en el domicili dels nostres amics Miquel i Josepa Bartomeu, del carrer de Sant Benet, núm. 49, oferint-los un íntim homenatge i un afectuós comiat.

La revetlla, a la qual assistiren vàries distingides famílies d'aquesta ciutat, resultà anima-díssima i fou amenitzada per vàries composicions musicals interpretades pels homenatjats que a més d'excel·lents acrobates són uns bons músics.

Durant el lunx amb que foren obsequiats, el senyor Frediani brindà per la prosperitat de Mataró. Li contestà la senyora Josepa Bartomeu, remarcant que sempre la nostra ciutat els ha acollit amb veritable simpatia, ahir als pares Frediani, avui als fills i és de creure que demà ho farà amb igual goig als seus nés.

Tothom en sortí amb la consegüent complaença».¹³

EL CIRC I ELS SEUS PERSONATGES

Tretze anys després de la visita de l'ADLAN, el 1946, Sebastià Gasch, assistent i cronista de la mateixa, va publicar el llibre «*El circo i sus figuras*», en el qual dedica un capítol als circs ambulants i on rememora l'anada a Mataró.

«Todavía está registrada en nuestra memoria, cual indeleble placa, la tarde que al doblar mayo -era pel març- del año 1933 pasamos en Mataró. El viaje estaba plenamente justificado. Merecía la pena, en efecto, trasladarse al populoso centro industrial, porque en él actuaba un circo ambulante de inusitada calidad.

En aquel circo de Mataró trabajaba la familia Frediani, una de las grandes dinastías circenses.

¡Qué hombre tan extraordinario el viejo Frediani! ¡Qué tipo tan pintoresco! Con su pelo cortado a la parisién y el mostacho enmarañado, tiene toda la facha de un domador. [...] Por lo visto, el viejo Frediani no tiene alto concepto de sí mismo. No gusta de presumir. Y, a pesar de actuar como director de pista, aquel día vistióse de modo perfectamente funcional. Pero aquel día era domingo y, única concesión, Willy Frediani púsose al rededor del pescuezo un cuello de pajarillas. Este hombre, al igual que todos los hombres de circo, es un verdadero niño. No ha perdido la fortuna la prístina ingenuidad. Nos habla con ternura de su dinastía, cuyo fundado fue su padre Augusto. Y en sus ojos asomaba una lágrima, y temblándole los labios, al evocar a sus ilustres amistades de las que él se enorgullecía infantilmente, Pablo Faure, Pedro Loti, Delcassé, Barthou... Pero su emoción llegaba al rojo vivo al describir sus colecciones. Es un coleccionista maniático, fanático hasta la obsesión. Años atrás formaba colección de caballos. Poseía veintisiete de los que sólo trabajaban cinco. Los demás vivían de sus rentas. También coleccionaba sellos. En aquel entonces, tenía unos cuarenta mil. Y viajaba con una gran cantidad de baúles y maletas, abarrotadas de esos preciados trocitos de papel...».

Amb una càrrega d'humor i d'ironia no exempt de simpatia, Sebastià Gasch parla de la peculiar orquestra del circ dels Frediani. «Uno de los mayores encantos del circo ambulante es su orquesta. La del circo Frediani era un pequeño poema. Una minúscula orquesta de instrumentos de viento, instalada casi en el cielo de la tienda, más allá de la última grada, que tocaba una musiquilla elemental, apta para todos los públicos. La música standard del circo. La mejor música del mundo, según afirma sin ironía el delicioso Sèrge, poeta y dibujante del circo, simple como el alma del viejo Frediani cual una rosa, niños y mayores, sabios y analfabetos, ricos y pobres, blancos y negros, latinos y anglosajones, todo el mundo ama y comprende esa inefable musiquita. En el circo Frediani, cuando los músicos perdían el compás, y esto ocurría con frecuencia, el flautista paraba un momento de tocar y dirigía a sus compañeros, haciendo servir su flauta de batuta. ¡Adorable!».

A continuació ens descriu la importància que tenen els números eqüestres en un circ. I esmenta la presència de Francisco –Manolo– i el número fort de la vetllada, la famosa columna de tres a cavall. «Había gran cantidad de números ecuestres en aquel programa. Congratulémonos de ello, porque

un circo sin caballos es del todo inconcebible, constituye una falta grave que difícilmente se puede perdonar. Una gentil amazona, la mujer de Manolo –uno de los hijos de Willy Frediani–, hizo ejecutar algunos ejercicios a un caballo amaestrado. Le obligó a pasar por encima de unos obstáculos. El animalito echó a rodar tres.

Sabe que lo manda una mujer y se muestra remolón –díjonos Zizine– ¡Ah! si lo mandara un hombre... ¡De otro modo andarían las cosas! [...]

Pero ¡silencio!... Acaba de salir a la pista la conocida Regina, hija única de Willy Frediani, viuda del payaso Paco Busto. Sumamente distinguida, Regina, hermosa amazona, dedícase con preferencia a la danza ecuestre llamada alta escuela [...].

La principal atracción de aquel programa, sin embargo, era, por lo que hace a los números ecuestres, la famosa columna de tres a caballo, especialidad de los Frediani, que fue creada en el año 1900, en el Nouveau Cirque de París, por Willy, su hermano Beby –el renombrado clown– y un discípulo denominado René. En Mataró, Manolo, el portador, Adolfo y el pequeño Bienvenido ejecutaban este ejercicio, sumamente difícil, la columna de tres a caballo. Dificultad que veíase considerablemente aumentada por las exiguas dimensiones de aquella pista. ¡Nueve metros y medio! ¡Y pensar que toda pista digna de este nombre ha de tener trece metros! Esto, como mínimo. Porque hay pistas como la del circo Serrasani, pongamos por ejemplo, que tienen diecisiete y medio. A pesar de ese hándicap, empero, los Frediani tuvieron buen éxito en empresa tan espinosa. Perdieron el equilibrio y dieron en tierra dos veces, es cierto. Pero con admirable amor propio, con aquella conciencia profesional, que sólo se pone paladinamente de manifiesto en el circo, repitieron el ejercicio con tenacidad e indomable fuerza de voluntad hasta que salió a la perfección. El público premió tal hazaña con abundantes y cálidos aplausos».

Gasch acaba el capítol dedicat als circs ambulants amb aquestes paraules «Hemos dado una extensión, que a muchos se antojará excesiva, a la reseña casi periodística del circo de Mataró, no sólo porque el circo Frediani era un perfecto ejemplar de circo viajero, uno de los mejores que nos ha sido dable contemplar, y esto lo hace merecedor de figurar en este capítulo dedicado al circo ambulante, sino también, y principalmente, porque, según ha podido comprobar el lector, a través de cada programa de circo transparéntense un valor, un amor al oficio, una disciplina, un amor propio, un compañerismo, que forman el alma del circo».¹⁴

ADLAN I EL CIRC FREDIANI. JOCS ICARIS

La periodista Pilar Bonet –finalment– també en va parlar al catàleg de l'exposició que, a l'any 1997, va tenir lloc a Mataró, a can Palauet, titulada *ADLAN i el circ Frediani. Jocs icaris*. Bonet explica com i quan va néixer aquesta nova entitat i diu, «el relat d'aquesta història és tan *adlan* com ho fou la mateixa entitat. No comença a les sales d'una galeria d'art, ni a l'estudi consagrat del pintor: s'inicia amb l'excursió d'un grup d'artistes i intel·lectuals d'ADLAN a la ciutat de Mataró, l'any 1933, per assistir a una representació del circ Frediani, una companyia italiana d'acròbates a cavall. L'evolució d'aquest episodi dominical i festiu és una cabriola historiogràfica que ens convida a imaginar una atmosfera molt especial, carregada de forts impactes visuals i moments de tensió, de grans contrastos i paradoxes. El millor *atrezzo* per a reconstruir el temps i la gent d'ADLAN és una pista circense i la imatge dels acròbates volant cap a l'impossible, la figura més poètica. A la pista circular de la història, els poetes i els artistes són autèntics acròbates i funàmbuls a la corda fluixa. ADLAN és, en llenguatge de circ, una història de *jocs icaris*.

Durant aquella tarda de diumenge que evoquem, uns i altres, públic de l'ADLAN i gent del circ –amants del nomadisme i l'aventura– foren companys sota la carpa. I allà, acròbates i poetes, il·lusionistes i artistes, crítics i clowns, esdevenen una sola figura: la de l'Ícar alçant el vol. L'espectacle fou extraordinari i, per unes hores, la metàfora del món –la vida i els mites– es va fer tangible a la pista. En acabar, els saltadors i els Amics de l'Art Nou ho celebraren amb xampany. Aquest fet, intranscendent en qualsevol biografia més ortodoxa, té en el llibre de bitàcola del viatge adlantista un lloc d'honor. Durant molts anys, els Amics del Circ i de l'Art Nou preservarien el record de les espurnes de foc dels salts mortals dels acròbates; la marca indeleble de l'ombra de l'Ícar sobre les aigües seria el seu estigma.», i Pilar Bonet afegeix, «Els poetes Carles Sindreu i el crític Sebastià Gasch foren els animadors d'aquella excursió a Mataró organitzada per ADLAN. Durant els anys següents, i en diferents ocasions, relatarien l'experiència d'aquella tarda de circ, amb la mateixa passió que comentaven les darreres obres de Miró o els personatges de filferro de l'escultor Alexander Calder».

Pilar Bonet també diu que a partir del 1935 ADLAN compta amb dues seus filials de l'associació a Madrid i Tenerife, on es feren diverses exposicions i s'edità de nou el manifest.

Els Frediani van seguir actuant aquí i allà recollint èxits a les principals ciutats europees a les carpes dels millors circs o a locals estables. Willy Frediani moria a Barcelona el 24 de gener de 1947, a l'edat de 76 anys. Molts dels seus fills van seguir la vocació circense a diversos llocs del món. Una branca, però, acabaria per establir-se a Mataró. En parlem a continuació.

LES ARRELS MATARONINES

Dels Frediani ens interessa, particularment, el setè fill del matrimoni Frediani Bugny de Brailly, de nom Francesco, però que artísticament se'l coneixia com a Manolo o Ratón. Ell i la seva descendència van arrelar a la nostra ciutat.

Francisco Manolo Frediani era el més fort dels fills de Willy, nascut l'any 1902 a Vienne de Lyon (França) on es trobava «la troupe». Era el fort, la base del número de la columna de tres a cavall. Un àgil acròbata que practicava, també, la boxa i els jocs icaris a la pista.

Ana Pallarès Menéndez havia nascut a Sevilla l'any 1907, i vint anys després, el 1927, es va casar amb Francisco Frediani, a la capital andalusa, on aquest actuava. El matrimoni tindria tres filles Yolanda (1928), nascuda a Almansa, Regina (1929), a Barcelona, i Conchita (1939), a Londres.

Francisco va preparar a les seves filles Yolanda i Regina seguint el sever estil familiar. Des de molt joves, foren les principals protagonistes de diferents models de columna i de salts acrobàtics, molt elogiats pels crítics. Manolo, o la seva filla gran, Yolanda, feien de portadors, mentre Regina, la mitjana, albirava els escenaris des de dalt de tot, mantenint difícils equilibris amb la cama amunt. Eren figures de gran perfecció, bellesa i dificultat.

Quan esclata la Guerra Civil Espanyola (18 juliol 1936), els germans Frediani es trobaven actuant a Andalusia, que quedà sota l'ordre republicà. Els van confiscar els cavalls que usaven per als espectacles eqüestres. El consolat italià els repatrià a Itàlia. La Yolanda i la Regina vivien a Mataró. La Yolanda, la gran, vivia a casa de l'Aureli Isern i Maristany, i la Regina amb la família de Ramon Salas i Concepció Isern, que vivien al costat de les Caputxines, després al Carreró, que aleshores es deia carrer d'Enric Granados, i finalment al carrer de la Coma. Les dues germanes s'embarquen al moll de Barcelona amb el tio Nani i la tia Mercedes i se'n van a Itàlia, a Florència, on es retroben amb els pares. La família Frediani

Yolanda sosté a la Regina (Berlín, 1942).

Arxiu Família Frediani.

Pallarès tornava a estar unida. Els germans Frediani actuaven per tota Europa. El 16 de desembre de 1939 va néixer la Conxita a Londres, on eren quan esclata la Segona Guerra Mundial (1939-1945). Són repatriats a Itàlia en un vaixell carregat d'italians que vivien al Regne Unit, i retornen a Florència.

A finals del 1940, en plena guerra, la Yolanda i la Regina, tenien 15 i 13 anys respectivament, actuen soles a music-halls per tota Alemanya, fent un número acrobàtic. Posteriorment s'hi suma el pare. A causa dels bombardeigs de l'aviació aliada sobre l'Alemanya nazi, la mare se'n va a Itàlia amb la filla petita, la Conxita. Durant el 1944 actuen per a les tropes germàniques i després a l'Itàlia feixista. Són a Florència quan acaba la guerra. A partir de llavors van actuar per a les tropes aliades, angleses, fins al 1947. Aquest mateix any treballen a Itàlia i van a Zurich, i després a Genève, Lugano, Milano, Gènova i finalment recalen a Barcelona. I de la Ciutat Comtal vénen novament a Mataró, on fan estada de l'11 al 16 de gener de 1948, a la casa de Ramon Salas. I de Mataró a Madrid, on actuarien durant tres mesos al Teatre de la Zarzuela, formant part de l'espectacle d'una companyia de revista italiana. I retornen a Mataró per refer forces. Al cap de poc se'n van de «tourné» per a tota Espanya i Portugal, ara sota la carpa del circ Díaz.

Regina i Yolanda al Tívoli (1949).
A darrera l'orquestra Els Verds.

Arxiu Família Frediani.

Per la Festa Major de Mataró de l'any 1948 Francisco Frediani, la seva esposa Ana, i les dues filles grans, Yolanda i Regina, actuen a Mataró formant el grup de «Los 4 Fiorentini», a la carpa del Circ Royal instal·lat a la platja. Pocs dies abans, el periòdic *Mataró*, a la secció "Al habla con..." publica una entrevista a les dues noies, de 20 i 18 anys respectivament, il·lustrada amb dues magnífiques caricatures de Manuel Cuyàs. L'entrevista, la signa APIS, Albert Pera i Segura. El periòdic, malauradament, no diu res més d'aquesta actuació a casa nostra. El dia 3 d'agost següent els Frediani, seguint la política de mantenir bones relacions, s'acomienen de la ciutat amb una nota al *Mataró* que diu: «Despedida: El conocido artista del circo *Manolo* Frediani, que con su esposa y sus dos hijas mayores han actuado durante las Fiestas de las Santas en el Circo Royal, con el nombre de Los 4 Fiorentini. Antes de salir de nuestra ciudad nos ruega que desde estas columnas saludemos en su nombre a todos sus amigos de Mataró, agradeciéndoles muy cordialmente cuantas atenciones han tenido para él y su familia».¹⁵

Pel mes de desembre de 1949, el dissabte dia 24, vigília de Nadal, Los 4 Fiorentini tornen a actuar a la nostra ciutat, ara al Teatre Borràs, formant part d'una companyia de revista a l'espectacle Paso a la Juventud, amb Carolito Vera, on s'anuncia al públic el seu comiat definitiu i l'imminent casament de la Regina.

La Regina Frediani es va casar el dia 3 de gener de 1950, a Santa Maria, amb el mataroní, Enric Serra, director de l'empresa Comercial Transatlàntica de Mataró, can Cabot. El matrimoni Serra Frediani tindria cinc fills, un noi i quatre noies. En l'actualitat té, a més, cinc néts i quatre besnéts.

I és a partir del casament de la Regina que el pare Francisco Frediani, la seva esposa Ana Pallarès, i la seva filla petita Conchita, s'instal·len definitivament a Mataró, a la Ciutat Jardí. La Yolanda al cap de poc es casaria amb Lluís Soler i Fonrodona. La Conxita que no va arribar mai a formar part de l'espectacle circense, seria professora d'educació física a l'institut Damià Campeny. Es va casar i va residir a Barcelona.

Francisco Frediani, es va dedicar a l'educació física a les escoles i a la preparació professional de gimnastes, tant al seu gimnàs, com al Grup Gimnàstic Lluïsos. Va entrenar també als Germans Soriano, que adquiriren una notable fama. I també a una joveníssima Pepita Sánchez, que participà com a gimnasta a les Olimpíades de Munich (1972). Francisco Frediani moriria l'any 1989, a l'edat de 87 anys i és enterrat al Cementiri dels Caputxins.

La Regina també es va dedicar professionalment a dirigir un gimnàs particular, durant quaranta anys, fins a jubilar-se.

Pel mes d'octubre d'aquest any 2014 fa un segle que els Frediani recalaren a Mataró, on actuarien diverses vegades, i on s'establí una part d'aquesta «troupe» circense i nòmada, originària de la Toscana. Els Frediani, des de finals del segle XIX fins als anys quaranta del segle XX van passejar la seva fama i el seu bon saber en el món del circ per les principals pistes i escenaris d'Europa. I la branca que arrelà a la nostra ciutat, els Frediani Pallarès, un cop retirats, es van dedicar a contagiar el seu amor a l'educació física i a la gimnàstica a la joventut local.

Els Frediani formen part, per mèrits propis, de la història cultural i esportiva de la nostra ciutat.

Manuel Cusachs i Corredor

Família Frediani Pallarès (1949).
Arxiu Família Frediani.

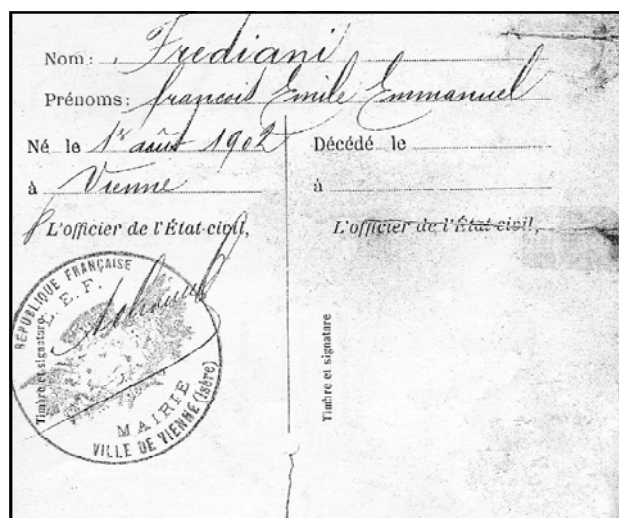
NOTES:

- 1.- JOAQUIM LLOVET, *Mataró, dels orígens de la vila a la ciutat contemporània*, (Mataró, 2000).
- 2.- *Diario de Mataró y su Comarca*, (Mataró, 23 d'octubre de 1914), p. 3.
- 3.- *Diario de Mataró y su Comarca*, (Mataró, 10 de desembre de 1914), p. 3.
- 4.- *Diario de Mataró y su Comarca*, (Mataró, 5 de gener de 1917), p. 3.
- 5.- «Espectáculos. Teatro Circo Clavé.- Sábado y Domingo, 30 y 31. Grandioso éxito de la compañía que dirige Mr. Willy Frediani. Debut importantes nunca visto en Mataró, tal como se presentan en los grandes circos de París y Bruselas. Sensacional repertorio ecuestre, gimnástico, acrobático, mímico y cómico, musical y excéntrico». *Juventud*, (Mataró, 13 de setembre de 1916), p. 3. El mateix periòdic, el 9 de febrer de 1917, publica una gasetilla que parla del comiat de la companyia. Diu textualment «Circo Clavé.- Despedida definitiva de la gran compañía Frediani, con varios debuts de gan merito artístico. Últimos días de la grandiosa pantomima La Feria en Sevilla. ¡Adiós a Mataró! Por el gran Baby».
- 6.- *Diario de Mataró y su Comarca*, (Mataró, 4 de març de 1920), p. 2.
- 7.- FRANCESC DE P. ENRICH I REGÀS, *La vida a Mataró al primer quart de segle*, (Mataró, 1987).
- 8.- *Diari de Mataró i sa Comarca*, (Mataró, 13 de març de 1920 i 18 de març de 1920), p. 3.

- 9.- *La Publicitat*, (Barcelona, 5 de març de 1933).
- 10.- PILAR BONET, Catàleg de l'exposició *ADLAN i el circ Frediani*, (Mataró, 1997), p. 12.
- 11.- *Diari de Mataró*, (Mataró, 16 de març de 1933), p. 2.
- 12.- *Diari de Mataró*, (Mataró, 13 de març de 1933), p. 1.
- 13.- *Diari de Mataró*, (Mataró, 23 de març de 1933), p. 2.
- 14.- SABASTIÀ GASCH, *El circo y sus figuras*, (Barcelona, 1946), p. xx
- 15.- *Mataró*, (Mataró, 3 d'agost de 1948), p. 1.

BIBLIOGRAFIA

- ALEXANDRE CIRICI I PELLICER, «El temps de l'ADLAN», *Presència de Joan Prats*, Ed. La Polígrafa, (Barcelona, 1976).
- JOSEP CORREDOR-MATHEOS, «ADLAN us interessa. ADLAN us crida», a *Cuadernos de arquitectura*, (Barcelona, 1970), p. 28.
- SEBASTIÀ GASCH, «Un circ ambulante. Una tarda amb la família Frediani», *Mirador*, (Barcelona, 1933).
- SEBASTIÀ GASCH, *El circo y sus figuras*, (Barcelona, 1946).
- SEBASTIÀ GASCH, «Los Frediani», *Destino*, (Barcelona, 1955).
- SEBASTIÀ GASCH, «Recordando a BEBY, payaso extraordinario», *El Noticiero Universal*, (Barcelona, 1966).
- SEBASTIÀ GASCH, «El circo por dentro», *Destino*, (Barcelona, 1961).
- SEBASTIÀ GASCH, «Los Frediani», *Destino*, (Barcelona, 1967).
- JOSEP M. DE SAGARRA: «L'aperitiu», *Mirador*, (Barcelona, 28 de desembre de 1935).
- LLUÍS SOLER I FONRODONA, «Espectacle, circ i varietats a Mataró», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria*, núm. 44, (Mataró, octubre 1992).
- Diario de Mataró y su Comarca*, (Mataró, 1914, 1917).
- Diari de Mataró i sa Comarca*, (Mataró, 1920).
- Diari de Mataró*, (Mataró, 1933).
- El Liberal*, (Mataró, 1914).
- Iluro Sport*, (Mataró, 1966-1972)

Llibre de Família Frediani Bugny. Inscripció del naixement de Francisco. 1r. d'agost de 1902, a Vienne, departament de La Loire, França.
Arxiu Família Frediani.